

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОМИСТЕЦЬКОГО ПІДХОДУ В. Д. ПОТАПОВОЇ В ПІДГОТОВЦІ ПСИХОЛОГІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Васюк К. М.

*канд. психол. наук, доцент,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

Анотація. В дослідженні розглядається проблема впровадження в практику підготовки студентів-психологів психомистецького підходу, заснованого і апробованого засновником спеціальності «Психологія» у ДонНУ В.Д. Потаповою.

Ключові слова: психічне відображення, психомистецький підхід, функціональна система

Vasuk Katherina, PhD in Psychology. Assistant Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University.

POSSIBILITIES FOR APPLICATION OF THE V. POTAPOVA'S PSYCHO-ART APPROACHES IN TRAINING OF PSYCHOLOGISTS IN MODERN HIGHER SCHOOL

Summary. The article studied the issue of introduction of psycho-art approach, which was developed and tested by V.D.Potapova, the founder of the "Psychology" specialty at the Donetsk National University, into practice training of psychologists.

Key words: mental reflection, psycho-art approach, functional system.

Вже не одне десятиріччя фахівцями в освіті обговорюється питання професійної компетентності та якості освіти у вищій школі. Ці пошуки ведуться давно, але їх ефективність сумнівна, тому доказ – низький рейтинг українських вишів у світовій освітній спільності.

На нашу думку проблема полягає у відсутності системного підходу до оптимізації вищої освіти і спрямування її на практичний запит, а не пріоритет теоретичного навчання, як є зараз насправді. При цьому деякі дійсно стратегічні ідеї залишають незаслужено забутими. До таких ми відносимо модель підготовки фахівця-психолога доктора психологічних наук професора В. Д. Потапової, яка була першим завідувачем кафедри психології у ДонНУ.

Вона запропонувала змістити акцент з розвитку когнітивної сфери студентів-психологів на чуттєву сферу, яка у системі вищої школи практично ігнорується. В основі її підходу лежить така фундаментальна категорія, як функціональна система інтуїтивно-почуттєвого відображення (ФС ІЧВ). Її пріоритетною метою було впровадження в систему підготовки студентів-психологів засобів розвитку ФС ІЧВ

Як методичний критерій дослідження, а також стратегічні напрями розвитку ФС ІЧВ В. Д. Потаповою були виділені п'ять основних механізмів:

1. Емпатія – емоційне і раціональне осягнення внутрішнього світу іншої людини;

2. Децентрації – дистанціювання від іншого з метою чіткого розмежування свого внутрішнього світу свого і іншої людини;

3. Рефлексія – критична оцінка своєї особистості, здатність до «роботи над помилками» своєї поведінки;

4. Антиципація – здатність до прогнозування наслідків своїх дій;

5. Фасилітація – сприяння актуалізації резервів, особистісному зростанню у себе та інших. Зворотня якість – інгібіція – це створення перешкод активного саморозвитку і реалізації себе.

Як методологічна основа були використані ідеї розвитку психіки Є. О. Клімова, Л. К. Маркова, О. О. Реана, В. О. Семіченко, В. В. Рибалко та ін. В цілому ця концепція продовжує традиції гуманістичного підходу К. Роджерса.

Значення інтуїтивно-почуттєвого відображення для розвитку особистості професіонала і підвищення в майбутньому ефективності його професійної діяльності ґрунтуються на вченні А. Н. Леонтьєва про «предметних почуттях» – емоційних станах людини, які сприяють пошуку нової інформації за рахунок поліпшення сприйняття більшого обсягу подразників.

В системі ФС ІЧВ акцент робиться саме на розвиток інтуїтивного, а не логічного мислення, як здатності несподіваного, системного комбінування інформаційних потоків з різних джерел в єдиний інтегральний образ, що дозволяє майбутньому фахівцю психолога створювати уявлення про досліджуваному об'єкті, якого неможливо досягти іншими засобами.

З метою стимуляції розвитку цієї системи В. Д. Потаповою був розроблений психомистецький підхід, основні прикмети і техніки якого полягають в наступному:

– поєднання раціонального та емоційного способів сприйняття інформації в процесі навчання;

– активне використання творів мистецтва будь-яких жанрів для розкриття психологічних особливостей особистості, ілюстрації психічних феноменів і законів. Ця ідея не нова в психології, вона звучала в роботах таких відомих дослідників, як В. Дільтей,;

– максимальна конкретизація в прикладах досліджуваних психологічних феноменів, явищ і закономірностей;

– безпосередня реалізація щойно отриманої інформації в дії – студенту пропонується тут же, на занятті, випробувати вивчене, проговорити самому, проілюструвати у рольовій грі і т. п.;

– створення великої кількості нестандартних ситуацій в навчанні, використовуючи несподівані питання, самостійні творчі завдання, головоломки, складні психологічні ситуації з практики, які неможливо вирішити стандартними способами, а тільки за допомогою комбінування декількох ліній знань і глибокої самостійного опрацювання відповідної літератури (як правило, оригіналів робіт дослідників-класиків). Нестандартно стимулюється ситуація – це створення умов, які суперечать стандартним наукових знань або життєвого досвіду і допомагає уникнути очевидності наукових знань;

– аналіз персонажів літератури, живопису та інших творів мистецтва дає можливість розвивати п'ять основних механізмів, які входять в комплекс ФС ІЧВ. Слід відмітити, що її система пройшла 10-річну практичну перевірку в процесі підготовки фахівців і довела свою ефективність. Основні результати досліджень представлені в авторських монографіях, приведених в списку джерел. Вважаємо, що даний підхід варто впроваджувати в освітній процес і надалі.

Література

1. Потапова В. Д. Функціональна система психологічних механізмів інтуїтивно-почуттєвого відображення. Монографія. Донецьк, 2005. 334 с.
2. Потапова В. Д. Психомистецькі ситуації. *Збірник наукових праць ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України.* Т. IV. Ч. 2. 2002. С. 198–203.
3. Потапова В. Д. Функціональна система інтуїтивно-почуттєвого відображення в моделі особистісно-професійного росту психолога. *Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля. «Теоретичні і прикладні проблеми психології».* 2004. № 2(7) С. 191–199.